Publicatieblad
van de Europese Unie

NL
C-serie

C/2024/6879

28.11.2024

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité

Een blauwdruk voor een Europese Green en Social Deal, gebaseerd op een welzijnseconomie

(initiatiefadvies)

(C/2024/6879)

Rapporteur: **Maria NIKOLOPOULOU**

Adviseur	Agata MEYSNER (van de rapporteur) Tellervo KYLÄ-HARAKKA-RUONALA (voor groep I)
Besluit van de voltallige vergadering	18.1.2024
Rechtsgrond	Artikel 52, lid 2, van het reglement van orde
Bevoegde afdeling	Afdeling Landbouw, Plattelandsontwikkeling en Milieu
Goedkeuring door de afdeling	3.9.2024
Goedkeuring door de voltallige vergadering	19.9.2024
Zitting nr.	590
Stemuitslag (voor/tegen/onthoudingen)	166/8/5

1. Conclusies en aanbevelingen

1.1. Het Europees Economisch en Sociaal Comité (EESC) is er stellig van overtuigd dat voor de Europese Green Deal een breder maatschappelijk perspectief moet worden gehanteerd en dat de Deal moet worden versterkt ten behoeve van een welzijnseconomie waar zowel de mens als de aarde baat bij heeft. De welzijnseconomie is een beleidsoriëntatie en governancebenadering die tot doel heeft mensen en hun welzijn centraal te stellen in de beleids- en besluitvorming.

1.2. Wil de EU haar klimaat- en biodiversiteitsdoelstellingen kunnen verwezenlijken, dan moet de relevante wetgeving worden omgezet en moeten de lidstaten meer doen aan de toepassing van bestaande oplossingen en EU-wetgeving en meer investeren in onderzoek, ontwikkeling en innovatie (O&O&I) om nieuwe oplossingen te vinden. Het EESC is van mening dat de Europese Commissie en het Europees Parlement het ambitieniveau niet mogen verlagen en moeten doorgaan met de uitvoering van de huidige doelstellingen. Het is juist zaak om vaart te zetten achter de voorwaarden voor een stimulerend investeringsklimaat, toegang tot betaalbare schone energie te bieden, nieuwe technologische oplossingen aan te reiken die bijdragen tot een nettonuleconomie en te zorgen voor voldoende technische en financiële steun en vangnetten voor lidstaten, bedrijven in de betrokken sectoren, burgers en maatschappelijke organisaties die de regels zullen moeten toepassen.

1.3. De huidige financiering van de transitie schiet tekort, en daarom moeten de EU en de lidstaten meer publieke en private investeringen aantrekken. Het Comité wijst ook op het belang van de nationale begrotingen ter ondersteuning van de transitie en is van mening dat er meer moet worden gedaan om de begrotingen met een reeks mechanismen te verhogen. Dit kan onder meer maatregelen betreffen om belastingontduiking te bestrijden, de belastinginning te verbeteren, onmiddellijk een eind te maken aan subsidies die schadelijk zijn voor het milieu en nieuwe te voorkomen, bestaande subsidies anders vorm te geven, de belasting op fossiele brandstoffen te verhogen, hogere belastingen voor de rijkste 1 % van de wereldbevolking te bevorderen en meer duurzame economische activiteiten die hulpbronnen genereren te ondernemen.

1.4. Om een welzijnseconomie tot stand te brengen moeten de overheidsbegrotingen voor investeringen op belangrijke beleidsterreinen die verband houden met de groene en rechtvaardige transitie, zoals onderwijs, sociale bescherming en gezondheidszorg, worden gewaarborgd, met een evenwicht tussen hogere overheidsinvesteringen en houdbare overheidsfinanciën om bezuinigingsmaatregelen te voorkomen.

1.5. De economie is een essentiële aanjager van duurzaamheid. Daarom moeten we de op het bbp gebaseerde en op groei gerichte economie achter ons laten en inzetten op een breed beleidskader ter ondersteuning van een duurzame economie die gericht is op maatschappelijk welzijn en de verwezenlijking van de duurzameontwikkelingsdoelstellingen van de VN, de Overeenkomst van Parijs en het biodiversiteitsplan.

1.6. Het EESC is van mening dat er universele en betaalbare toegang moet zijn tot onderwijs, gezondheidszorg, sociale bescherming en huisvesting. In elementaire hulpbronnen zoals duurzaam geproduceerd voedsel, schoon water en energie moet zodanig worden voorzien dat een duurzame levensstijl voor iedereen is weggelegd. De samenleving moet de termen "toegang" en "essentieel" in een permanente dialoog definiëren om ervoor te zorgen dat de definities steeds beantwoorden aan de veranderende behoeften van de bevolking.

1.7. Het EESC dringt er bij de EU, de lidstaten en het bedrijfsleven op aan te investeren in opleiding, omscholing en bijscholing en pleit voor onderwijs over democratie en overheidsinstellingen op lokaal, regionaal, nationaal en EU-niveau.

1.8. Om het welzijn van mensen te waarborgen moet de participatie van het maatschappelijk middenveld op zinvolle en inclusieve wijze worden versterkt, waarbij speciale aandacht dient uit te gaan naar ondervertegenwoordigde groepen zoals jongeren, vrouwen, migranten en personen met een handicap. Dit kan worden bereikt door maatschappelijke organisaties betere toegang te bieden tot financiering en een impuls te geven aan burgerparticipatie van onderaf. De sociale dialoog speelt ook een cruciale rol bij het verbeteren van het welzijn. Bovendien moet de weg worden geëffend voor participatiemechanismen zoals de Europese burgerinitiatieven. Deze zullen door versoepeling van de eisen en met zinvolle reacties van de Europese Commissie in aantal toenemen.

1.9. Er zou een interinstitutionele verklaring van het EESC, het Europees Parlement, de Raad van de EU en de Europese Commissie moeten komen die een solide kader biedt voor de bescherming en bevordering van de belangen en rechten van toekomstige generaties. Daartoe zou de Europese Commissie een commissaris voor toekomstige generaties moeten benoemen.

2. **Context**

2.1. Met de Europese Green Deal is een grootscheepse en noodzakelijke transitie op het gebied van klimaatactie en milieubescherming op gang gekomen die gevolgen heeft voor verschillende sectoren, waaronder energie, vervoer, industrie en landbouw. Niettemin vormen de steeds ernstiger wordende klimaat- en biodiversiteitscrisis, pandemieën, escalerende oorlogen, afnemend concurrentievermogen, de stijgende kosten van levensonderhoud en de toenemende ongelijkheid ook een groot probleem, waardoor politieke spanningen toenemen en de verwezenlijking van de doelstellingen van de Europese Green Deal in gevaar lijkt te komen. Deze escalerende crises maken duidelijk hoe kwetsbaar ons systeem is, maar ook dat een transformatie nodig is. "Gewoon doorgaan" is geen optie.

2.2. Armoedebestrijding, fatsoenlijk werk, sociale rechtvaardigheid en een gunstig ondernemingsklimaat voor de lange termijn komen vooral door deze escalerende drievoudige planetaire crisis in het nauw. De opwarming van de aarde, de uitputting van de biodiversiteit en de vervuiling brengen alle levens op onze planeet in gevaar en wakkeren conflicten en sociale onrust aan in heel Europa en in het Globale Zuiden. In dit verband wordt het steeds dringender om onze verhouding tot de natuur te heroverwegen en om de natuurlijke ecosystemen waarvan de mens en het merendeel van zijn economische activiteiten afhankelijk zijn te beschermen en indien nodig te herstellen. ([1])

([1]) Advies - Europees Economisch en Sociaal Comité - Een alomvattende strategie voor biodiversiteit op de COP16: alle sectoren samenbrengen met een gemeenschappelijk doel (PB C, C/2024/6880, 28.11.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6880/oj).

2.3. De welzijnseconomie is een beleidsoriëntatie en governancebenadering die tot doel heeft mensen en hun welzijn centraal te stellen in de beleids- en besluitvorming. In een welzijnseconomie moet een samenleving met inachtneming van de grondwet het welzijn van elk van haar leden nastreven. Uitgangspunt dient derhalve te zijn dat geld en kapitaal belangrijke instrumenten zijn — voor handel en investeringen — maar nooit een doel op zich. Universeel erkende waarden, zoals de menselijke waardigheid, solidariteit, ecologische duurzaamheid, sociale rechtvaardigheid, transparantie en democratische participatie, vormen de grondslag van een dergelijk economisch model gericht op het algemeen goed. ([2]) De economie maakt het mogelijk om de visie op welzijn te verwezenlijken. ([3]) In een welzijnseconomie wordt vooruitgang niet alleen gemeten met traditionele economische indicatoren zoals het bbp, maar ook aan de hand van maatstaven voor de levenskwaliteit, zoals gezondheid, onderwijs, milieukwaliteit en sociale banden. Bij deze holistische aanpak ligt de nadruk op het belang van een billijke verdeling van middelen en kansen, waarbij ervoor wordt gezorgd dat economische voordelen alle geledingen van de samenleving ten goede komen.

2.4. Wil de EU haar klimaat- en biodiversiteitsdoelstellingen voor 2030 en daarna tijdens de volgende zittingsperiode kunnen verwezenlijken, dan moeten de lidstaten de relevante wetgeving omzetten en meer doen aan de toepassing en opschaling van oplossingen en EU-wetgeving en meer investeren in O&O&I om nieuwe aanvullende oplossingen te vinden. Het EESC is van mening dat de Europese Commissie en het Europees Parlement in de komende mandaatsperiode het ambitieniveau niet mogen verlagen en moeten doorgaan met de verwezenlijking van de huidige doelstellingen. Het is juist zaak om vaart te zetten achter de voorwaarden voor een stimulerend investeringsklimaat, toegang tot betaalbare energie te bieden, nieuwe technologische oplossingen aan te reiken die bijdragen tot een nettonuleconomie, adequate effectbeoordelingen uit te voeren en te zorgen voor technische en financiële steun en vangnetten voor lidstaten, bedrijven in alle betrokken sectoren, burgers en maatschappelijke organisaties die de regels zullen moeten toepassen.

2.5. In het strategisch prognoseverslag 2023 ([4]) van de Europese Commissie ligt de nadruk op het inbedden van duurzaamheid en welzijn in de open strategische autonomie van Europa en worden tien maatregelen voorgesteld om dit doel te bereiken. Deze transitie is voor de EU van cruciaal belang om klimaatneutraliteit en duurzaamheid te bereiken en zo het concurrentievermogen op lange termijn en het mondiale leiderschap in de nettonuleconomie te waarborgen. In het verslag staan de belangrijkste uitdagingen en beleidsvoorstellen, waaronder een economie waarin prioriteit wordt gegeven aan welzijn, aandacht wordt geschonken aan tekortschietende vaardigheden voor een duurzame toekomst en gewaarborgd wordt dat er voldoende financiering is voor de transitie.

2.6. Volgens de eerste beoordeling door het Europees Milieuagentschap van de klimaatrisico's voor de Europese economie ([5]) warmt ons continent sneller op dan de rest van de wereld en ontwikkelt het beleid zich niet snel genoeg om de EU-doelstellingen inzake klimaatneutraliteit te kunnen halen. De Wereldbank laat zien dat de kosten bij het uitblijven van klimaatmaatregelen veel hoger zullen uitvallen dan wanneer er wel actie wordt ondernomen. ([6]) Naar schatting is verder meer dan 50 % van het mondiale bbp afhankelijk van de natuur ([7]) en is ongeveer 40 % van de banen wereldwijd rechtstreeks afhankelijk van gezonde ecosystemen ([8]). Er worden echter nog altijd miljarden uitgegeven aan subsidies die schadelijk zijn voor het milieu, hoewel er al tientallen jaren lang gediscussieerd wordt over de vermindering ervan.

2.7. Volgens de Global Resources Outlook 2024 ([9]) zouden de inspanningen om niet alleen de mondiale doelstellingen voor klimaat, biodiversiteit en verontreiniging te verwezenlijken, maar ook voor economische welvaart en menselijk welzijn te zorgen, ondermijnd kunnen worden als in 2060 60 % meer hulpbronnen worden gebruikt. De enige haalbare optie is de economische groei los te koppelen van de uitstoot van broeikasgassen, het gebruik van hulpbronnen en de aantasting van het milieu, en tegelijkertijd het welzijn te verbeteren, zodat bloeiende economieën en duurzame bedrijven tot stand kunnen komen.

([2]) Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de economie van het algemeen goed: een duurzaam economisch model gericht op sociale samenhang (PB C 13 van 15.01.2016, blz. 26).

([3]) Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de duurzame economie die we nodig hebben (PB C 106, 31.3.2020, blz. 1), Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité inzake de bevordering van het EU-beleidskader voor een rechtvaardige transitie: welke maatregelen zijn nodig? (PB C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj).

([4]) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_3623.

([5]) https://www.eea.europa.eu/publications/european-climate-risk-assessment.

([6]) https://www.worldbank.org/en/region/eca/brief/economics-for-disaster-prevention-preparedness-europe.

([7]) Study for a methodological framework and assessment of potential financial risks associated with biodiversity loss and ecosystem degradation, Europese Commissie.

([8]) World Employment and Social Outlook 2018, ILO.

([9]) https://www.resourcepanel.org/reports/global-resources-outlook-2024.

2.8. Volgens de Intergouvernementele Werkgroep inzake klimaatverandering (IPCC) kunnen "het juiste beleid, de juiste infrastructuur en de juiste technologie om veranderingen in onze levensstijl en ons gedrag mogelijk te maken ertoe leiden dat in 2050 40-70 % minder broeikasgassen worden uitgestoten." ([10]) Maar vooral consumenten met een lager inkomen laten zich in hun koopgedrag meestal leiden door lage prijzen en gemak, omdat duurzame alternatieven vaak niet verkrijgbaar of niet betaalbaar zijn Dit geldt voor uiteenlopende goederen en diensten, waaronder vervoer, huisvesting, voedsel en producten. Het EESC is ervan overtuigd dat de systemische benadering van duurzaam gedrag moet worden versterkt om ervoor te zorgen dat een duurzame levensstijl voor iedereen de gemakkelijkste, meest toegankelijke en meest kosteneffectieve optie is.

3. **Visie op sociaal welzijn**

3.1. Sociaal welzijn moet worden geschraagd door een evenwichtige driehoek van vrijheid, verantwoordelijkheden en rechten voor alle burgers. De samenleving moet ernaar streven in harmonie met de natuur en binnen de grenzen van onze planeet te leven, zonder dat dit met ontberingen gepaard gaat; zij moet zorgen voor een duurzame economie waarin welzijn centraal staat, klimaat, milieu en natuur worden ontzien en kansen voor toekomstige generaties worden behouden en ontwikkeld zodat in hun behoeften kan worden voorzien.

3.2. Rechtvaardigheid is de hoeksteen van sociaal welzijn en mensen moeten passende steun krijgen om in hun behoeften te voorzien. Structurele belemmeringen moeten fors worden verminderd omdat zij bijdragen tot toenemende sociale ongelijkheid. Kwetsbare groepen zoals ouderen, mensen met een handicap, mensen die in landelijke en geïsoleerde gebieden en regio's wonen, jongeren en vrouwen, die qua rechten en inkomen nog in een achterstandspositie verkeren, hebben tijdens de transitie ondersteuning op maat nodig.

3.3. Overheden moeten ervoor zorgen dat iedereen veilig is. Dat mensen zich veilig voelen in hun leefomgeving is een fundamenteel aspect van hun sociale en economische welzijn, aangezien sociale instabiliteit leidt tot economische instabiliteit en vice versa. Adequate maatregelen en investeringen op verschillende gebieden zijn nodig om vrede en veiligheid te vrijwaren van interne en externe dreigingen.

3.4. Het EESC is van mening dat er universele en betaalbare toegang moet zijn tot onderwijs, gezondheidszorg, sociale bescherming en huisvesting. In elementaire hulpbronnen zoals duurzaam geproduceerd voedsel, schoon water en energie moet zodanig worden voorzien dat een duurzame levensstijl voor iedereen is weggelegd. De samenleving moet de termen "toegang" en "essentieel" in een permanente dialoog definiëren om ervoor te zorgen dat de definities steeds aansluiten op de veranderende behoeften van de bevolking.

4. **Een blauwdruk voor een Europese Green en Social Deal**

Economisch landschap

4.1. In de huidige Europese Green Deal wordt benadrukt dat "niemand mag worden achtergelaten", maar dit beginsel moet steviger worden verankerd om de sociale en maatschappelijke aspecten van de groene transitie de juiste aandacht te geven en de onderliggende oorzaken van wereldwijde crises beter te kunnen aanpakken. Er is dringend behoefte aan een hernieuwd politiek, economisch en maatschappelijk paradigma waarin menselijk en planetair welzijn op de eerste plaats komt en gestreefd wordt naar duurzame economische activiteit, productie en consumptie. Er is een fundamentele overgang naar een sterke duurzame economie nodig om welzijn en een groene en rechtvaardige transitie mogelijk te maken die strookt met de duurzameontwikkelingsdoelstellingen van de VN, de Overeenkomst van Parijs en het biodiversiteitsplan.

4.2. Een essentiële stap is een hervorming van het huidige economische model, waarbij wordt afgestapt van een op het bbp gebaseerde groei ([11]) en gepleit wordt voor een alomvattend beleidskader ter ondersteuning van een duurzame economie die gericht is op maatschappelijk welzijn — een doelstelling die wordt onderstreept in het 8e milieuactieprogramma. ([12]) Deze doelstelling is omarmd door de medewetgevers. Zij benadrukken dat mensen in 2050 ruim binnen de grenzen van onze planeet moeten kunnen leven, in een op welzijn gerichte economie waar niets wordt verspild, groei regeneratief is, klimaatneutraliteit is bereikt en de ongelijkheid aanzienlijk is verminderd.

([10]) https://www.ipcc.ch/2022/04/04/ipcc-ar6-wgiii-pressrelease/.

([11]) Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over maatregelen die verder gaan dan het bbp voor een succesvol herstel en een duurzame en veerkrachtige EU-economie (PB C 152, 6.4.2022, blz. 7).

([12]) Besluit (EU) 2022/591 van het Europees Parlement en de Raad van 6 april 2022 betreffende een algemeen milieuactieprogramma voor de Europese Unie voor de periode tot en met 2030 (PB L 114 van 12.4.2022, blz. 22).

4.3. Het tekort aan klimaatinvesteringen voor de verwezenlijking van de doelstellingen voor 2030 bedraagt volgens een studie van het Institute for Climate Economics ([13]) ongeveer 406 miljard EUR per jaar (2,6 % van het bbp van de EU). Ook de doelstelling om in 2026-2027 10 % van de begroting voor de bestrijding van het verlies aan biodiversiteit te reserveren zal moeilijk te verwezenlijken zijn. ([14]) Daarom is het van cruciaal belang om meer publieke en private middelen te mobiliseren voor groene investeringen en voor de korte termijn een deel van de beschikbare middelen en subsidies op een efficiënte manier te herbestemmen.

4.4. De EU en de lidstaten zouden zich meer moeten inspannen om met een reeks mechanismen hun begrotingen te verhogen. Dit kan onder meer maatregelen omvatten om belastingontduiking te bestrijden, de belastinginning te verbeteren, onmiddellijk een eind te maken aan subsidies die schadelijk zijn voor het milieu en nieuwe te voorkomen, bestaande subsidies anders vorm te geven, de belasting op fossiele brandstoffen te verhogen en meer duurzame economische activiteiten die hulpbronnen genereren te ondernemen. Het EESC stelt voor dat erop ingezet wordt om de 1 % van de bevolking die bijna de helft van het wereldwijde vermogen bezit zwaarder te belasten en om de inkomsten die dit oplevert voor de financiering van de transitie te gebruiken.

4.5. Om een welzijnseconomie tot stand te brengen moet de overheidsbegroting voor investeringen en hervormingen op belangrijke beleidsterreinen die verband houden met de groene en rechtvaardige transitie, zoals onderwijs, sociale bescherming en gezondheidszorg, worden gewaarborgd. Bezuinigingsmaatregelen, zoals we tijdens de vorige economische crisis hebben gezien, moeten worden vermeden. Het is daarom van cruciaal belang om te zorgen voor een krachtige strategie voor overheidsinvesteringen, zodat een evenwicht kan worden bereikt tussen hogere overheidsinvesteringen en houdbare overheidsfinanciën.

4.6. De EU zou beter moeten communiceren over de huidige beschikbare middelen, en de procedures voor bedrijven om er toegang toe te krijgen eenvoudiger moeten maken.

4.7. Tot dusver zijn er geen aanwijzingen voor een grootscheepse absolute ontkoppeling op mondiaal niveau. Daarom is het van cruciaal belang dat oplossingen worden ontwikkeld en toegepast die ertoe bijdragen dat we het verbruik van hulpbronnen verminderen en onze economie dematerialiseren. Dit moet op billijke wijze gebeuren en ruimte bieden voor een rechtvaardige ontwikkeling, met name in lage-inkomenslanden. Om volledig inzicht te krijgen in het materiaalverbruik van verschillende landen moet een op de materiaalvoetafdruk gebaseerde aanpak worden gehanteerd, waartoe is opgeroepen door het Europees Parlement en verschillende lidstaten die al werken met nationale doelstellingen voor de vermindering van hun materiaalvoetafdruk. Het EESC steunt de oproep van de Raad, in diens conclusies over het 8e milieuactieprogramma ([15]), tot een langetermijndoelstelling van de EU voor duurzaam gebruik van hulpbronnen en groene aanbestedingen.

4.8. Bedrijven — van grote ondernemingen tot microbedrijven en kleine en middelgrote ondernemingen, coöperaties en actoren van de sociale economie — komt een belangrijke rol toe bij de groene transitie: enerzijds voeren zij de transitie door in hun eigen activiteiten en anderzijds dragen zij bij aan de transitie van andere actoren door klimaat- en milieuoplossingen aan te dragen. Zij spelen ook een centrale rol in de welzijnseconomie door hulpbronnen te genereren en mensen duurzame banen, goederen en diensten te bieden.

4.9. Om in de duurzaamheidstransitie en de welzijnseconomie uit de voeten te kunnen, moet bedrijven een gelijk speelveld worden geboden om oneerlijke concurrentie te voorkomen. Daarom moeten voor alle ingevoerde goederen dezelfde normen gelden als voor goederen die in Europa worden geproduceerd. Er is een ondernemingsklimaat nodig dat innovatie, investeringen en handel stimuleert en de transitie vergemakkelijkt. Alle ondernemingen moeten op gunstige voorwaarden voor de transitie kunnen rekenen, waarbij tegelijkertijd moet worden beseft dat de omstandigheden en behoeften verschillen afhankelijk van de sector en de omvang van de onderneming. Het is van cruciaal belang om de bureaucratie te verminderen en vergunningsprocedures te versnellen.

4.10. Wat praktische maatregelen betreft moeten goede praktijken van Europese steden worden uitgewisseld. Om overconsumptie te voorkomen moet onder meer reclame voor fossiele brandstoffen en koolstof- en materiaalintensieve producten en diensten aan banden worden gelegd, met name in de openbare ruimte en online. Grenoble en Amsterdam, waar op websites van de gemeente geen reclame mag worden gemaakt voor vliegreizen, luchthavens, SUV's, cruises en bedrijven die fossiele brandstoffen produceren, kunnen hierbij als voorbeeld dienen.

([13]) https://www.i4ce.org/en/publication/european-climate-investment-deficit-report-investment-pathway-europe-future/.
([14]) Mainstreaming van biodiversiteit, Europese Commissie.
([15]) https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11326-2024-INIT/en/pdf.

4.11. Voor meer inclusieve werkgelegenheid moet een impuls worden gegeven aan gediversifieerde bedrijven en bedrijfsmodellen, waaronder sociale, circulaire en op solidariteit gebaseerde systemen zoals “steward ownership”, coöperaties en ondernemerschap van vrouwen en jongeren. De sociale economie en de deeleconomie moeten een prominentere plaats krijgen en zorgen voor fatsoenlijke banen, hoogwaardige opleidingen en onderwijsmogelijkheden die groen zijn en een gevoel van voldoening schenken. Om zowel welzijn als productiviteit te bevorderen en een goede balans tussen werk en privéleven te waarborgen moet wat de arbeidsvoorwaarden betreft worden gezorgd voor een evenwicht tussen de persoonlijke levensomstandigheden van werknemers en de behoeften van bedrijven, bijvoorbeeld door middel van arbeidstijdverkorting.

Onderwijs en empowerment

4.12. Onderwijs moet mensen tot bewuste burgers maken en een gezonde en duurzame levensstijl bevorderen. Dankzij allerlei aspecten van de circulaire economie, zoals hergebruik, herbestemming, reparatie en het delen van producten, kunnen individuen hun consumptie omlaag brengen zonder dat zij daarvoor ontberingen moeten doorstaan. Momenteel is de wereldwijde economie echter voor slechts 7,2 % circulair, waardoor meer dan 90 % van materialen verspild wordt, verloren gaat of niet voor hergebruik in aanmerking komt. ([16]) Vooral dankzij de jongere generaties zijn deze oplossingen een trend in de samenleving, maar voor een volledig circulaire transitie zijn er intergenerationele oplossingen nodig.

4.13. Onderwijs over democratie en overheidsinstellingen op lokaal, regionaal, nationaal en EU-niveau moet worden geïntensiveerd en verplicht worden gesteld, zodat alle studenten inzicht krijgen in wat een democratisch stelsel is, hoe beslissingen in Europa worden genomen, wat de beperkingen en uitdagingen zijn en hoe zij een actieve burger kunnen zijn. Bovendien moeten de EU-instellingen beter zorgen voor gemakkelijke, tastbare en toegankelijke communicatie over wat de EU voor burgers doet, met name op lokaal niveau.

4.14. Er is een groeiende vraag naar vaardigheden die relevant zijn voor een duurzame toekomst. Werknemers moeten over de technische en zachte vaardigheden beschikken die van cruciaal belang zijn voor het concurrentievermogen van de EU. Het EESC dringt er bij de EU, de lidstaten en het bedrijfsleven op aan te investeren in opleiding, omscholing en bijscholing.

Participatie van het maatschappelijk middenveld

4.15. Mensen moeten worden aangemoedigd om zich met behulp van mechanismen zoals het Europees burgerinitiatief (EBI) te organiseren en naar een gemeenschappelijke doelstelling toe te werken. Er zullen meer EBI’s van de grond komen als de eisen hiervoor worden versoepeld en de respons van de Commissie tastbaar en zinvol is.

4.16. Democratieën moeten zorgen voor een betere vertegenwoordiging en inclusie, met een grotere inbreng van het maatschappelijk middenveld en bottom-upgovernance. Mechanismen zoals burgervergaderingen vormen een belangrijk onderdeel van participatieve besluitvormingsprocessen. Regeringen moeten een meer diverse vertegenwoordiging van de burgers in hun beleidsvorming en een actievere en betekenisvollere betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld stimuleren. Dit zou het mogelijk moeten maken dat alle burgers, lokale gemeenschappen en sectoren van de samenleving meer participeren in en een grotere invloed uitoefenen op het democratische proces. Ter bescherming van onze democratieën moeten we investeren in mensen. Door ongelijkheid wordt het vertrouwen in politici en ons politieke systeem namelijk ondergraven.

([16]) https://www.circularity-gap.world/2023#:~:text=The%20global%20economy%20is%20now%20only%207.2%25%20circular&text=This%20means%20that%20more%20than,such%20as%20buildings%20and%20machinery.

4.17. In industrieën en sectoren die zullen moeten inkrimpen speelt de sociale dialoog een cruciale rol om ervoor te zorgen dat werknemers die hun baan verliezen kunnen kiezen voor fatsoenlijke en bevredigende alternatieven. Dit kan bijvoorbeeld door in te zetten op een beleidskader voor een rechtvaardige transitie, waar het EESC een lans voor breekt in zijn advies "Bevordering van het EU-beleidskader voor een rechtvaardige transitie: welke maatregelen zijn nodig" ([17]) De EU en de lidstaten moeten een impuls geven aan en toezicht houden op de uitoefening van het grondrecht van werknemers om een vakbond op te richten en zich te verenigen, zonder dat daar represailles tegenover staan, en om collectief te onderhandelen, onder meer in opkomende groene sectoren van de economie. In dit verband wijst het EESC op de bepalingen inzake het toezicht op de uitvoering van de aanbeveling van de Raad over de versterking van de sociale dialoog in de EU. ([18]) De lidstaten wordt aanbevolen om binnen 18 maanden na de publicatie van de aanbeveling een in overleg met de sociale partners opgestelde lijst van maatregelen voor de uitvoering ervan in te dienen. De sociale partners moeten een leidende rol spelen bij de ontwikkeling van deze indicatoren om toezicht te houden op de uitvoering. ([19])

4.18. De EU moet middelen, waaronder kernfinanciering, verschaffen voor burgerparticipatie van onderaf die gericht is op een rechtvaardige transformatie. Om sociale innovatie mogelijk te maken moet zij in verschillende contexten en op verschillende niveaus zorgen voor diverse vormen van overlegdemocratie, waaronder door de gemeenschap geleide initiatieven, steden in transitie, participatieve budgettering, burgervergaderingen, energieraden voor jongeren, inclusieve strategische stadsplanning, meer burgerraadplegingen over de wijze waarop prioriteit kan worden gegeven aan bepaalde maatregelen, gemeenschapstuinen, energiegemeenschappen en coöperaties. Bijzondere aandacht moet uitgaan naar diversiteit en inclusiviteit om jongeren, migranten en personen met een handicap bij een en ander te betrekken, en naar de manier waarop de genderdimensie in dergelijke initiatieven wordt ingebed.

4.19. Doeltreffende en inclusieve raadpleging van burgers en belanghebbenden moet een bindende eis worden. In de desbetreffende EU-wetgeving moeten stimulansen en normen voor zinvolle en vroegtijdige participatie op lokaal niveau worden opgenomen.

Overwegingen voor toekomstige generaties

4.20. Omwille van de intergenerationele rechtvaardigheid moeten bij de uitvoering van de Europese Green en Social Deal in alle beleidsmaatregelen de rechten van jonge en toekomstige generaties in aanmerking worden genomen. Het EESC heeft al zijn steun uitgesproken voor de EU-jongerentoets en is het eerste EU-orgaan dat de toepassing ervan — op zijn adviezen — heeft getest. Het EESC heeft ook samengewerkt met verschillende jongerenorganisaties, onder andere door rondetafelconferenties voor jongeren over klimaat en duurzame ontwikkeling te organiseren. ([20]) Jongeren hebben steeds vooraan gestaan bij de oproep tot een Europese Green Deal en zij moeten ook een sleutelrol toebedeeld krijgen in en op een zinvolle manier betrokken worden bij de Europese Green en Social Deal.

4.21. Gezien de vergrijzende EU-bevolking en onbetaalde zorgtaken, die meestal door vrouwen worden verricht, zullen beter betaalbare en hoogwaardige zorgdiensten nodig zijn. De financierings- en dienstenkloof moet worden aangepakt en het beleid moet zorgen voor duurzaamheid zonder toekomstige generaties op te zadelen met onhoudbare schuldenlasten.

4.22. Het beginsel van intergenerationele rechtvaardigheid moet centraal staan in de beleidsvorming, zodat de last om gevaren in te dammen of zich aan te passen aan onvermijdelijke druk niet eenzijdig op de schouders van komende generaties neerkomt. In dit verband zou in de richtsnoeren voor betere regelgeving de regel moeten worden opgenomen dat wetgeving dient te worden beoordeeld op het effect dat zij heeft op toekomstige generaties. Transformationeel beleid moet de langetermijnbelangen van de Europese burgers, ook van toekomstige generaties, dienen en voorkomen dat er schadelijke vormen van padafhankelijkheid voor hen ontstaan.

([17]) Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité inzake de bevordering van het EU-beleidskader voor een rechtvaardige transitie: welke maatregelen zijn nodig? (PB C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj).

([18]) Aanbeveling van de Raad van 12 juni 2023 over de versterking van de sociale dialoog in de Europese Unie (*PB C, C/2023/1389, 6.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/1389/oj*).

([19]) Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over het voorstel voor een aanbeveling van de Raad over de versterking van de sociale dialoog in de Europese Unie (COM(2023) 38 final — 2023/0012 (NLE)), en over de mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's over de versterking van de sociale dialoog in de Europese Unie: het volledige potentieel van de sociale dialoog benutten om de transities in goede banen te leiden (COM(2023) 40 final) (PB C 228 van 29.6.2023, blz. 87).

([20]) https://www.eesc.europa.eu/nl/initiatives/rondetafelconferenties-voor-jongeren-over-klimaat-en-duurzaamheid.

4.23. Omwille van een nauwe samenwerking tussen alle EU-instellingen zou een interinstitutionele verklaring van het EESC, het Europees Parlement, de Raad van de EU en de Europese Commissie moeten worden opgesteld teneinde een robuust kader te bieden dat de bescherming en bevordering van de belangen en rechten van toekomstige generaties waarborgt. Deze verklaring zou ook toezeggingen van de instellingen moeten bevatten om waarborgen voor toekomstige generaties in rechtskaders en beleid op te nemen.

4.24. De volgende Europese Commissie zou een commissaris voor toekomstige generaties moeten aanstellen, met een horizontale portefeuille, die bijdraagt aan alle wetgevingsprocessen en er zo voor zorgt dat nieuw en bestaand beleid een positief effect heeft op toekomstige generaties. Soortgelijke bureaus in de wereld, zoals de Future Generations Commissioner in Wales, zouden hierbij als voorbeeld moeten dienen.

Brussel, 19 september 2024.

De voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Oliver RÖPKE